

İLKEİ CEZALAR VE FİZİKSEL CEZANIN BAŞLICA TÜRLERİ

Harry Elmer BARNES – Negley K. TEETERS*

Çeviren:
Yrd. Doç. Dr. Devrim AYDIN**

* Bu metin, “New Horizons in Criminology” (Harry Elmer Barnes–Negley K. Teeters , New York: Prentice-Hall,1952) adlı kitabın (s. 337 – 347 arasında yer alan) “Primitive Punishments and the Leading Types of Corporal Punishment” başlıklı 16. bölümün tercümesidir. Eserin ön ve arka kapağında yer alan “Cezalandırmanın Evriminin Önemli Aşamaları” başlıklı zaman çizelgesi de tercümeğe eklenmiştir.

** Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Ceza Hukuku Öğretim Üyesi.

CEZAYA İLİŞKİN GELENEKSEL DÜŞÜNCELER

İlkel, barbar ya da medeni; herhangi bir toplumun başvurduğu cezalar ikili değerlendirme üzerine kuruludur: antisosyal davranışın gruba verdiği düşünülen zarar ve sosyal grubun buna uygun olarak talep ettiği bedel.

Cezanın istenirliği ve amaçlarına ilişkin doktrinler, suça ve cezai sorumluluğa dair teorilerle yakından bağlantılıdır. İlkel çağlarda suç esasen kötü ruhların etkisine bağlanırdı ve cezanın en önemli amacı da tanrıların öfkesini dindirmektir.

Cezanın evriminin bir sonraki adımında sosyal intikam daha fazla vurgulanmaya başladı. Artık suç, özgür bir ahlaki varlığın iradi davranışı olarak değerlendirilmeye başlandı. Toplum, bu gönüllü sapkınlık karşısında öfkelenip hiddetle intikamını alıyordu. İradi olarak işlendiği düşünülen birçok suç zaman içinde günahla ilişkilendirildi ve bu suç ile Tanrı'ya ve ortodoks inanca meydan okunduğuna inanıldı. İradi sapkınlık ve günah üzerine kurulu bu ikili suç ve ceza teorisi, kısmi yenilik ve değişikliklerle bir miktar hafifletilmiş olsa da hâlâ çağdaş ceza hukukuna egemendir.

Cezanın bir başka amacı da potansiyel suçluları, benzer ya da daha kötü suçları işlemekten caydırmaktır. Bu, basitçe intikamın daha rasyonel bir şekilde düşünülmesidir. Günümüzde cezanın gerçek psikolojik temeli toplumsal hesaplaşma olsa da cezalandırma savunucularının daha sofistike, ancak bir o kadar da beyhude savları, cezanın suçu önlediği olacaktır. Bu caydırıcılık kavramında, cezanın gerekliliğine dair çocukça bir inanç yer almaktadır. Cezalandırılan kişi, herkesin ders alacağı bir örnektir. Medeni toplumlarda halkın önünde verilen cezalardan vazgeçilmemesinin esas sebebi budur. Geleneksel ceza kanununun altında yatan felsefe olarak bu, toplumsal dokuya derin bir şekilde işlenmiştir. Zaman zaman, kanunlar vasıtasıyla tabiri caizse patavatsızlık yaşındaki çocuklara; sorumsuzlara ve sınırlama doktrinini çerçevesinde özellikle akıl hastalarına belirli ödünler verilmiştir.

Biyoloji biliminin gelişmesi ve yaşam ile sosyal sorumluluğa ilişkin felsefelerin artması beraberinde suç ve suçluya ilişkin yeni kavramları getirmiştir. Bu kavramlar, özgür irade doktrinini ciddi bir şekilde sarsarak intikam, kısas, kefarete ve caydırıcılıktan suçlunun ıslahı ve toplumun korunması hedefine yönelik bir değişim gerçekleştirmiştir. Artık suçun kendisi değil, suçu işleyen kişi vurgulanmaktadır.

Ne kadar beyhude olursa olsun, suçluları cezalandırmanın tek dürüst ve makul gerekçesinin sosyal hesaplaşma olduğu açıktır. Caydırıcılık iddiası hem tarih, hem de mantık tarafından çürütülmüştür. Şiddetli cezaların, suç oranını asla ciddi bir şekilde düşürmediğini tarih göstermektedir. Suçluların

davranışlarını bilen herkes, caydırıcılık savının, ceza düşüncesinin bir bütün olarak dayandırıldığı özgür ahlaki varlık doktriniyle de makul bir şekilde ilişkilendirilemediğini bilir. Eğer kişi, davranışlarına karar vermekte özgürse ve deneyimlerinin etkisi altında değilse; ne kadar şiddetli olursa olsun, cezalandırılarak suçtan men edilemez.

İLKEL TOPLUMLARDA DOĞAÜSTÜCÜLÜK, ORTAK SORUMLULUK VE SUÇUN CEZALANDIRILMASI

İlkel toplumların üyeleri sürekli bir bilinmeyen ve doğaüstü korkusu ile karşı karşıyadır ve karanlığın güçleriyle aralarında, gide gele iyice belirginleşmiş gelenek yolundan başka hiçbir şey yoktur. Bundan (geleneklerden) sapmak, başka bir şey değilse bile öngörülmeyenin ve gizli felaketlerin uçurumuna kendini bir çırpıda bırakmak demektir. Antropologların deyimiyle ilkel adamın “*geleceği, onun şansıdır.*” Geleneklerin dışına çıkmak, suçlunun bilinmez dertlere uğramasına yol açacağı gibi, sorumluluk ortak olduğu için, sosyal grubunu da tanrıların intikamıyla yüz yüze bırakacaktır.

İlkel toplumlarda suç ve günah aynı şeydir. Dolayısıyla, gözle görülmeyen güçlerin intikamı temeline dayandırılan belirli davranış biçimlerinin ihlalden çekinen kişinin korkusu, ruhani güçler tarafından yok edilme durumuyla karşı karşıya bırakılan grubunun kendi üzerine çullanacağı bilgisiyle desteklenmektedir. Tanınmış antropolog R. R. Marett’in de ifade ettiği gibi ilkel bir toplumda bir suçu ya da günahı ortadan kaldırmamanın genel olarak kabul görmüş yöntemi günahkârı ortadan kaldırmaktır.

İlkel halklar için suçların değişik türleri değişik cezalar gerektirmekteydi ve cezalandırma yöntemleri de tarih öncesi çağların değişik dönemlerinde farklılık göstermekteydi. Yine de belirli genel geçer ilkeleri ortaya koymak zor değildir.

Aile içi evlilik ve büyüçülük ya da sihirbazlığa karşı olan temel tabuları çiğnemenin cezası şiddetle uygulanmaktaydı. Tüm grup (kabile ya da köy), hatta bazen komşu klanlar, suçluyu yok etmek için birleşirdi. Suçlu, kalabalığı ele geçiren bir çılgınlıkla parçalara ayrılabilir ya da canice katledilebilirdi. Suçlunun yenilmesi de mümkündü.

Temel bir tabunun ihlal edilmesiyle oluşan bir suç karşısında grubu saran panik, bir çocuğun karanlıkta saldırıya uğraması ya da korkutulmasıyla kıyaslanabilir. Böyle bir suçun işlenmesi, grubu göremedikleri ama varlıkları ve güçleri oldukça gerçek olan kızgın ruhların intikamına maruz bırakacaktır. Suçun doğası, ilkel insanların bakış açısına göre değerlendirildiğinde, kalabalığın öfkesi kolaylıkla anlaşılabilir. Cezanın şiddeti, suçluya acı verme isteğinden ziyade suçludan ve dolayısıyla öfkeli tanrıların gruba verebileceği zarardan kurtulmak

arzusunun bir sonucudur. Esas amaç tanrıların öfkesini yatıştırmak ve grubun böyle bir hatayı hoşgörüle karşılamayacağını göstermektir.

Vatan hainliği de seri bir şekilde ele alınır; kamusal intikam burada büyücülükte olduğundan daha da açıktır. Bir korkak genellikle yoğun bir aşağılama ya da ölüm yerine fiziksel bir cezalandırma ile karşılaşır. Bu kişinin silahları elinden alınabilir, yemeğini köpeklerle yemesi istenebilir ya da mızraklar ve sopalarla kendisine meydan dayığı atılır. Toplum içinde aşağılama oldukça yaygındır. Toplumun korumak için, grubun güvenliğini tehdit edenlerin sürgün edilmesi de yaygın biçimde uygulanır. Yunanlıların dahi sürgün etme geleneğini, sürgün edilecek kişinin adını bir kabuğun üzerine yazarak devam ettirdiklerini Yunan tarihi konusunda herhangi bir derse girmiş herkes bilir.

Kişilerin birbirlerine karşı işledikleri suçları cezalandırmak ya da önlemek konusunda ilkel toplumlar arasında tek tip bir uygulama ya da gelişmiş birimler olmadığı için bu işlemler kişilerin kendilerine bırakılmıştı. İlkel toplum düzeninin ilk aşamalarında ya da göçebelik döneminde kişilerin birbirlerine karşı işledikleri suçlar tamamıyla kişisel düzlemde ele alınmaktaydı. Ölenin yakın akrabaları hemen harekete geçmezse katil hiçbir zarar görmeden kaçıp gidebilirdi. Bu durumlarda, öfkeli taraf suçluyla doğrudan ilgilenir ve ulaşılan sonuç daha da büyük bir acıya yol açardı.

Olgunlaşmış kabile toplumlarında toplumsal düzen daha derli toplu olduğu için grubun herhangi bir üyesine karşı işlenen hatanın karşılığı daha düzenli bir sistem çerçevesinde verilirdi. Kabile toplumlarında temel yapı taşı genellikle, aynı atadan (baba ya da anneden) geldiklerini iddia eden kişilerden oluşan klanlardı. İlkel toplumlardaki suçların çoğu, modern insanın anlamakta zorlandığı mistik bir dayanışmaya sahip olan bu grup tarafından ele alınır. Klanın üyelerine karşı işlenmiş herhangi bir suça, kan davası olarak bilinen yöntemle hızlı bir şekilde karşılık vermek her bir klanın dini görevidir.

Kan davası misillemesi genellikle geleneksel kurallarla düzenlenmekteydi. Bu usulün temeli ünlü *lex talionis*'tir: "göze göz, dişe diş" ilkesi. Bazı kültürlerde bu misillemenin, suça birebir uyan cezanın verilmesiyle nasıl da harfiyen uygulanabildiği hayret vericidir.

Kan davası kuralı, aile içinde işlenen suçlara uygulanmıyordu. Aile içinde ceza, grubun kendi kurallarına göre veriliyordu. Bu tarz suçların cezalandırılmasında en etkili yöntem, aile tanrılarının kanunu dışına çıkarma ya da sürgün etmeydi ki bu hem bu dünyanın, hem de ruhlar dünyasının güçlerinin yardım ve korumasından uzak kalacağından ilkel insan için oldukça ciddi bir cezaydı.

KAN DAVASI SİSTEMİNİ SONLANDIRMAK İÇİN ANLAŞMA YA DA TAZMİNAT İLKESİ

Sınır tanımadan yürütülen kan davası sistemi birçok zorluk ve sınırlarla karşılaştığı için zamanla bu sistemin açıkça ortada olan kusurlarını ortadan kaldırmak amacıyla birtakım değişikliklere gidildi. Klan misillemesinin en önemli eksikliği, tartışmayı sona erdirebilecek yeterlikte bir yöntem sunmamasıydı. A klanından bir kişi B klanından birini yaraladığında, A klanındaki suçludan ya da tüm A klanından B klanının intikam alması ile sorun çözülüyor; aksine, A klanına B klanından intikam almak için bir sebep doğuyordu. Bunun sebebi, hiçbir klanının diğer klana karşı işlenen bir suçu ya da diğer klanın kendi üyesine karşı işlenmiş suçun intikamını almak hakkını tanımamasıydı. Sonuçta, bir kere işlenen bir suç, süregiden bir intikama yol açarak hayatı her iki klanın üyeleri için de istikrarsız bir hale getirmekteydi.

Kan davasının yerine çoğunlukla uygulanan başarılı bir yöntem, anlaşma ya da tazminat olarak ifade edilen zararın para cezasıyla tazmin edilmesiydi. Bu ilke kamuya karşı işlenen suçlara değil, ancak kişilere karşı işlenen suçlara uygulanabiliyordu.

Tazminatın miktarı suçun niteliğine ve zarar gören tarafın yaşına, mevkisine, cinsiyetine ya da itibarına göre çeşitlilik göstermekteydi. Tazminatlara ilişkin genel ilkeler “*özgür doğan kişinin, köleden; yetişkinin, çocuktan; erkeğin, kadından; rütbeli kişinin, özgür kişiden daha değerli*” olduğu temeline dayanmaktaydı. Ayrıca, suçun tazminata konu olabilmesi ancak sıradan bir kişiye karşı işlenmesi halinde mümkündü; asil bir kişiye karşı işlenen suç, kan davası yoluyla intikamının alınmasını gerektirirdi. Verilen zararın ve mağdurun değerinin miktarına ilişkin bu farklılıklar öylesine karmaşık bir sistem oluşturuyordu ki birçok halkın özellikle de Anglo-Saksonların ilk yazılı hukuk düzenlemelerinin ciddi bir bölümü kişi-para (wergild) konusuna ayrılmıştı.

Barbar atalarımız bizim bugün olduğumuzdan daha akıllı ve adildi; zira onlar, bizim bugün herkesin zararına terk ettiğimiz, zarar gören kişinin tazminat alması ilkesini kabul etmişti. Günümüzde para cezaları verilse bile davaya devlet bakıyor ve mağdurla anlaşma sağlanmıyor.

Kişisel hesaplaşmanın önündeki bir diğer önemli engel de Sığınma Hakkı idi. Suçlanan kişinin kaçıp geçici bir süre için cezadan kaçınabileceği yerler vardı. Kutsal mekânlar ya da sığınma şehirleri genellikle bu amaca hizmet etmek üzere ayrılmıştı. On üçüncü yüzyılda bile bir kişi belirli bir süre için kiliselerden sığınma isteyebiliyordu.

Zamanla kralın ihtilafları çözüme kavuşturmadaki keyfi otoritesi arttıkça kişisel intikamın yerini suçların kamusal olarak düzenlenmesi fikrine bıraktığını görüyoruz. Kabile tabularının ceza kanunlarına dönüşmesi Orta Doğu'daki

hükümdarlar ile başladı. Babil Kralı Hammurabi'nin ünlü kanunu genellikle en eski kanun olarak görülse de son keşiflerle ondan önce de benzer kuralların oluşturulduğu ortaya çıkmıştır. Sümer kanunkoyucuları olan Lipit-İştur ve Eşnunna'nın kanunlarının Hammurabi'den kesinlikle bir yüzyıl önce yer aldıkları bilinmektedir. Bu iki kanun M.Ö. 1860'larda oluşturulurken Hammurabi kanunu M.Ö. 1750 civarında yazılmıştı. Tüm bu kanunlar, Musa kanunlarından bin yıl önceydi.

Bilinen en eski cinayet davası yakın zamanda gün yüzüne çıkmıştır. Arkeologlar tarafından Irak'ta, M.Ö. 1850'den kalma toprak bir tablet bulundu. Bu tablette, vatandaşlardan oluşan bir kurul önünde yargılanan üç erkek ve bir kadının, öldürülen adamın karısının, davası anlatılmaktaydı. Kadının mahkûm edilip edilmemesi konusu tartışılmaktaydı. Kadın cinayeti bilmesine ve kocasına karşı sevgi beslememesine rağmen ola katılmamıştı. Üç erkek idama mahkûm edilirken, kadın beraat etmişti. Bu eski dava, saik ve hukuka ilişkin ciddi bir anlayış sergilemektedir.^[1]

KİŞİLERARASI SUÇLARIN DÜZENLENMESİNDE KAMU KONTROLÜNÜN YÜKSELİŞİ

Kan davasını hafifletmek için çeşitli kurumların ve araçların ortaya çıkmasıyla, kişiler arası suçların kamu tarafından kontrol edilmesine ilişkin temel modern ilke hayata geçti. Mahkemelerin özünü oluşturan ve ilkel zamanlarda var olmayan "tarafsız üçüncü kişi" ilk olarak, kabilenin ya da klanın yaşlıları ya da konseyinden oluşmaktaydı. Talepler bu kurula sunulsa da başlarda tarafların kurulun kararına uyma zorunluluğu yoktu. Mahkemelerin bu ilk biçimleri, yargısal değil daha ziyade arabulucu işlevine sahipti. Mahkemenin kararlarını hayata geçirebilmesi için arkasında sağlam bir kamusal otorite olması gerekmektedir.

Bu ihtiyaç krallıkların ve gücünü bunlardan alan sıkı merkezi otoritenin kurulmasıyla karşılandı. Tüm insan kurumları gibi krallık da yavaş bir gelişim sergiledi ancak yine de ne zaman ki güçlü bir merkezi otorite oluşturabildi, o zaman suç kavramı ve suça müdahale yöntemleri büyük bir değişim geçirdi. Eskiden kan davası ile çözüme kavuşturulan suçlar artık kralın huzuruna karşı işlenmiş bir suç, kralın resmi onuruna yönelen bir hakaret ve kamu huzurunu bozan bir ihlal olarak değerlendiriliyordu. Artık suç, kamu otoritelerinin çözüme kavuşturması gereken bir meseleydi.

[1] Bu dava, 12 Mart 1950 Pazar günü yayınlanan New York Times'ta yer almıştır. Toprak tablet Pennsylvania Üniversitesi'nden Drs. Samuel Kramer ve Thorkild Jacobsen tarafından deşifre edilmiştir.

Suç kavramının, kralın şahsında temsil edilen kamu düzenine karşı gelme şeklinde algılanmaya başlaması ile tazminat ilkesinin uygulanmasında zamanla bir azalma görülmüş, nihayetinde bu ilke hükmünü yitirmiştir. Tabii, kan davası ve benzeri uygulamalarla intikam almaya bir anda son verilmemiştir; birtakım kısıtlamalarla beraber bu uygulamalar da devam etmiştir. Örneğin suçun işlenme anında ya da mahkemenin rızasıyla veya yakın bir akrabanın öldürülmesi ya da evlilik hukukunun ihlal edilmesi durumunda intikam alınabiliyordu. Zamanla bu kurallar yok olmaya yüz tutsa da kalıntılarının izine sözde “*yazılı olmayan hukuk*”ta halen rastlanmaktadır.

Suç artık sivil iradeye ve kilisenin gücüne karşı geliş ve kralın makamına bir hakaret olarak algılandığı için suçun kamu tarafından kontrol edildiği ilk günlerde mahkûmlar şiddetle cezalandırılıyordu. Birazdan değineceğimiz fiziksel cezaların en canî türleri, suçluları cezalandırmak için uygulanıyordu.

İLK CEZALARIN EVRİMİNİN ÖZETİ

Ceza hukukunun ilk zamanlarının tarihine ilişkin olarak akılda tutulması gereken birkaç husus bulunmaktadır: kamusal bir tehlike olarak görülen ve yerel grup tarafından cezalandırılan suçlar, grubu ruhani (özellikle bunlarla) ya da kişisel düşmanlarla karşı karşıya bırakan suçlardı. Kişilere yönelik suçlar kabile ya da aile tarafından değil, kan davası ilkesi çerçevesinde klan tarafından kontrol edilirdi. Bu ilkenin sınırsızca uygulandığı hallerde suçların sorumluluğu ve karşılığı her iki taraf için de kolektifti ve suçlunun kastı göz ardı edilmekteydi. Hepsinden kötüsü, klan hesaplaşması meseleye bir çözüm getirmekten ziyade, klanlar arasında süregiden kan davaları yaratıyordu.

Kan davası ilkesini, yarattığı sorunlar sebebiyle düello, uzlaşma ya da tazminat uygulamalarıyla hafifletecek ve ıslah edecek kurumlar oluşmaya başlamıştı. Bu yeni ilkeler neticesinde, günümüzde yargının en temel ögesi kabul edilen tarafsız üçüncü kişi; yani, mahkemeler hayata geçti. Bu kurum başlarda yargısal değil, arabulucu işleve sahipti ancak, güçlü bir merkezi otoritenin tesisleriyle mahkemelerin gücü ve işlevi arttı ve sonuçta, kan davası ilkesi ve bunu hafifletmeye yarayan kurumlar yok olmaya yüz tuttu. Sorumluluk kişiselleşti ve kasit dikkate alınmaya başlandı. Kralın ve merkezi otoritenin gücü arttıkça neredeyse bütün ihlaller, kamusal suçlar olarak değerlendirilmeye başladı. Eski, oç alma ilkesi özelden kamuya aktarılarak devam etti. Oç alam ilkesine caydırıcılık teorisi de eklendi ve sonuçta suçun belirlenmesi ve suçlunun cezalandırılmasında oldukça sert bir dönem yaşandı. Zamanla aydınlanmada görülen ilerleme ile söz konusu cezalandırma teorisindeki yanlışlık gün yüzüne çıktı ve bazı barbarlıklar adım adım ortadan kaldırıldı. Eski, oç alma ilkesi ve onun ardından gelen caydırıcılık ilkesi yerini sosyal koruma ve ıslah ilkelerine bıraktı.

Cezalandırmanın evrimini anlamaya çalışırken o günlerde sürgün ve anlaşıma dışındaki cezaların çoğunun çeşitli fiziksel cezalardan oluştuğu gerçeğini dikkate almak önem taşımaktadır. Bu, on sekizinci yüzyılın sonuna kadar suçluların cezalandırılmasındaki genel yaklaşımı ortaya koymaktadır. Hümanist akım ve ardından ceza kanunlarında hayata geçirilen reformlarla yavaş yavaş, idam ve para cezaları verilen suçlar dışındakiler için fiziksel cezaya son verilip yerine hapsedme getirilmiştir.

KIRBAÇLAMA

On sekizinci yüzyılın sonlarına kadar suçlular, neredeyse her yerde fiziksel cezalara maruz kalıyordu. Amerikan Devrimi'ne kadar Batı medeniyeti, fiziksel cezalar yerine hapsedmeyi koymayı düşünmemişti.^[2]

En çok uygulanan fiziksel ceza olan kırbaçlamanın kirliliği bir geçmişi vardır. Kırbaçlama, suçluların cezalandırılmasında en yaygın yöntemlerden biri olduğu gibi bu cezaya neredeyse evrensel olarak ailevi, yerel, askeri ve akademik disiplinlinin sağlanmasında başvuruluyordu.

Kırbaçlama âdeti Delaware'de hâlâ geçerli.^[3] Bu eyaletin kanunları, Wilmington yakınlarındaki eyalet hapisanesi görevlisinin bazı suçlar için uygulayacağı kırbaç cezalarını belirlemektedir. 16 Mart 1940'ta bu hapisanede sekiz kişi kırbaçlandı: hapisane görevlisi tarafından dirseğini bükmeden -zira kanun, dirsek bükülüyken tek bir vuruşa imkân veriyor- suçluların çıplak sırtlarına onar kırbaç darbesi. Yine 22 Mart 1941'de aynı hapisanede altı kişi, bu kez hırsızlık suçundan kırk kırbaç yemişti. 1949 yılında da dört kişi kırbaçlandı.^[4]

Kırbaçlama araç ve yöntemleri oldukça çeşitliydi. Evde disiplini sağlamak üzere sopa, değnek, kayış, kamçı, terlik, saç fırçası ve diğer elverişli nesnelere kullanılırdı. Huş ağacı değneği, yaşlı "*demir halkayla*" birlikte şarkılar ve öykülerde kendine bir yer edinmiştir. Okullarda tek vuruşluk kayışlar ve kamçılar hâkim olsa da az bıraktığı için küçük lastik hortum parçaları oldukça etkiliydi. Suçlular kırbaçlanırken özellikle zalimane kamçılama türleri popülerdi. "*Dokuz kuyruklu kedi*" (cat-o'-nine-tails), ham deriden örülmüş dokuz kayışın bir kabzaya bağlandığı bir kamçıydı. Daha da cani bir örnek Rus kamçısıydı: dokusunda kırbaçlanan kişinin etine giren ve onu yırtan çengellerle son bulan tellerin yer aldığı kurutulmuş ve sertleştirilmiş ham deri. Bu kamçıyla gerçekleştirilen sert kırbaçlamaların sonucu genellikle ölümdü.

[2] Cezalandırılmaya dair bilgilendirici kısa bir broşür için bkz. Mabel Elliott, *Coercion in Penal Treatment: Past and Present*. The Pacific Research Bureau, Ithaca, New York, 1947.

[3] Bkz. R. G. Caldwell, *Red Hannah*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1947.

[4] Çevirenin notu: Delaware eyaletinde kırbaçlama cezası en son 1952'de uygulanmış ve bu ceza 1972'de kaldırılmıştır.

SAKATLAMA

Bir diğer fiziksel ceza türü de sakatlamaydı. Bu yöntem, başlarda lex talionis ile bağlantılı olarak uygulanmaktaydı. Bu kurala göre verilecek ceza, sebep olunan zararın aynısını yaratmalıydı. Eğer ki bir kişi, diğerinin elini kesmişse; kendi de elini kaybederdi, vb. İlkel ve tarihin ilk çağlarındaki bazı toplumlarda yaralama ya da sakatlama yaygın bir suç olduğu için, lex talionis ilkesi uyarınca sakatlama cezasının da geniş bir uygulama alanı vardı. Kurguya ya da şiire kıyasla gerçek hayatta daha sık karşılaşılsa da bu ceza türü şiirsel adalet olarak adlandırılmaktadır.

Sakatlamanın bir ceza olarak kullanılmasının bir diğer gerekçesi ise söz konusu suçun tekrarlanmasını önleme isteğiydi. Böylelikle hırsızların ve sahtekârların elleri kesilir, yalancıların ve yalan yere şahitlik edenlerin dilleri koparılır, casusların gözleri oyulur, cinsel suçlularının üreme organları alınır.

Caydırıcılık sağlamak ve diğer potansiyel suçlulara dehşet verici bir ders vermek amacıyla uygulanan aşırı sakatlama cezaları daha da korkunçtu. Danimarka ve İngiltere Kralı olan Canute, Danimarka geleneği uyarınca 1016 İngiliz Orman Kanunları'nda sakatlamaya ilişkin akıl almaz yöntemlere yer verdi. Söz konusu kanun, Fatih William ve oğlunun kraliyet topraklarında izinsiz avlanmanın cezasına ilişkindi. Danimarkalılar, sakatlama cezasını Saksonlardan daha da acımasızca uygularlardı. Suçluların gözlerinin oyulması; burunlarının, kulaklarının ve üst dudaklarının kesilmesi, kafa derilerinin yüzülmesi sık sık görülen şeylerdi ve bekleneceği üzere vahşice ölüme sebep olunuyordu. Caydırıcılık kavramı üzerine kurulu en aşırı fiziksel cezalardan biri Fatih William'ın aşağıda yer verilen kararında ifadesini bulmaktaydı:

Hükmümüz odur ki hiç kimse herhangi bir yanlış yüzünden öldürülmesin; ancak, bu kişinin gözleri oyulsun; ayakları, elleri ve testisleri kesilsin ki vücudunun geride kalan kısımları onun suçunun ve günahının bir emaresi olarak yaşamaya devam etsin.

Tek bir kişiye verilmiş dehşet verici bir diğer ceza, Tarihçi John Lothrop Motlet tarafından Rise of the Dutch Republic (Felemenk Cumhuriyeti'nin Yükselişi) adlı kitabında anlatılır. Bu ceza, 1584 yılında Orange'lı William'a suikast düzenleyen Balthazar Geraerts'e verilmiştir. Alınan karar uyarınca katilin sağ eli kızgın demirle yakılacak, eti kemiklerinden kerpetenlerle altı farklı yerden ayrılacak, katil dörde ayrılıp canlı canlı karnı deşilecek, kalbi göğsünden çıkarılıp yüzüne fırlatılacak ve son olarak boynu vurulacaktı. Motley, bu hükmün 14 Temmuz 1584'te harfiyen yerine getirildiğini ve mağdurun tüm bu hunharca eziyete hayret verici bir metanetle dayandığını ifade eder.^[5]

[5] John Lothrop Motley, Rise of the Dutch Republic. New York: Harpers, Cilt: III, Sayfa: 612-3, 1880.

DAĞLAMA

Eski Doğu toplumunda ve klasik toplumda savaş esirlerinin, köleleri ve suçluların dağlanması yaygın bir uygulamaydı. Romalılar genelde suçluların alınlarına belirli bir işaretin damgasını vururlardı.

Dağlama, Amerikan sömürge yargısında ve ceza hukukunda da sıklıkla uygulanırdı. Örneğin East Jersey’ın 1668 ve 1675 tarihli kanunları, ilk hırsızlık suçunun, elin üzerine “T” harfinin dağlanması, ikinci suçunsa alına “R” harfinin dağlanması ile cezalandırılmasını öngörmekteydi. Maryland sömürgesinde Tanrı’ya küfretmenin cezası alının “B” harfiyle (blasphemy) damgalanmasıyken; halkı kıskırtan asılsız haber yapanların yanakları S.T. (seditious) harfleriyle dağlanıyordu. Vermont’ta ve New England’ın diğer bölgelerinde zina yapan kadınlar üzerlerinde sembolik “kırmızı harfi” taşımaya zorlanırdı.^[6]

KIZAK VE BOYUNDURUK

Kızak ve boyunduruk, modern zamanın ilk günlerinde uygulanan bir fiziksel ceza yöntemi idi. Kızak, mahkûmun elleri ve ayakları kilitli bir kafese bağlı olarak oturmasını sağlarken; boyundurukta mahkûm ayakta olduğu halde başı ve elleri benzer bir kafese kilitlenirdi. İngiltere’de boyunduruk 1837’ye kadar yürürlükten kaldırılmamıştı.

Boyunduruk ya da kızak başka bir cezaya eşlik etmeksizin tek başına kullanıldığında işlevi, suçluyu halkın aşağılamasına maruz bırakmayı amaçladığından esasen psikolojiktir. Ancak, mahkûmun ya da suçun halk arasında popüler olmadığı durumlarda suçlu dövülür ve taşlanırdı. Meşhur “*Popish Plot’un*” müellifi Titus Oates 1685’te neredeyse boyundurukta öldürülüyordu. Ancak, bazı ünlü mahkûmlar (Daniel Defoe gibi) bu durumu halkın zaferinin sahnesi gibi kullanmıştı.

Kurbanlar, bu işkence makinelerinde sıkıca tutulurken bir yandan kırbaçlanabilir ya da dağlanabilirdi de. Bazen de mahkûmların kulakları boyunduruğun kirişlerine çivilenir, mahkûm boyunduruktan çıkarılacağında ya kulaklarını yırtmaya zorlanır ya da görevli mahkûmun kulaklarını keser atardı. Boyunduruk Delaware’de 1905’e kadar kullanılmıyordu.

[6] Çevirenin notu: T harfi “*thief/thief*” (hırsızlık/hırsız), R harfi “*robbery/robber*” (soygun/soyguncu), B harfi “*blasphemy*” (tanrıya/dine küfretme), S.T. harfleri *seditious* (kıskırtıcı), A harfi “*adultery/adulterer/adulteress*” (zina, zina eden erkeke-kadın, zani) anlamındadır.

DİĞER BAZI CEZALAR

Demirle hapsedme yaygın ve vahşi bir yöntem olarak uygulanmaktaydı. Mahkûm hücrelerinde, elleri ve ayakları iki yanına, tavana ya da yere bağlanarak hapsedilirdi. Mahkûmların, demir çubuklara yaslanır şekilde zincirlenerek bu durumda günlerce, hatta bazen haftalarca bekletilmesi de sık sık görülürdü.

Mahkûmların çalışırken ya da geceleri kafesli vagonlarda birbirlerine zincirlenmesi bugün bile Amerika Birleşik Devletleri'nin bazı bölgelerinde hala uygulanmaktadır. Mahpusların hücrelerinin kapılarına kelepçelenmeleri, günümüzde bazı modern cezaevlerinde görülmektedir. Birçok Amerikan kuruluşu, ihtiyaç olduğunda kullanılmak üzere demir, kelepçe ya da zincirleri el altında bulundurmaktadır.

Suya batan tabure, köyün her şeye karışan cadalozlarına ve dedikoducularına verilen fiziksel bir cezaydı. Bu aletle mağdur, uzun bir kaldıracın ucuna oturtulmuş bir tabureye bağlanırdı. Tabure, bir görevli tarafından nehrin ya da gölün kenarından suya daldırılırken etrafta toplanan kalabalık mahkûmla dalga geçerdi.

Dedikoducu ve “şirret” kadınlara verilen diğer cezalar ise demode başlık (brank) ve ağız tıkacıydı. “Kadın başlığı” olarak da anılan başlık, kafaya geçirilen ve onu kafes gibi saran demir bir çerçeveydi. Başlığın ön tarafında, keskinleştirilmiş ya da çivilerle kaplanmış demir bir plaka vardı. Mağdurun ağız kısmına denk gelen bu plaka, konuşmaya teşebbüs ettiği takdirde kadının yaralanmasına sebep oluyordu.

1787'de, Philadelphia'lı tanınmış doktor ve Bağımsızlık Bildirgesi sözcülerinden ünlü Benjamin Rush, halkın önünde verilen cezalar üzerine dokunaklı bir suç duyurusu kaleme almıştır:

Halkın önünde verilen tüm cezalar, kötü adamları daha da kötüleştirir ve toplum üzerinde yarattıkları etkiyle suçları artırır. Suçlunun ıslahı asla halkın önünde verilen cezayla sağlanamaz.

1. Bu ceza, her hâlükârda bir rezillik olduğu için, suçlunun utanç duygusunu yok eder. Bu utanç duygusu, erdemin en güçlü mevzilerinden biridir.
2. Ceza, kötülüğün inatçı alışkanlıklarını ıslah edebilmek için kesinlikle ihtiyaç duyulan beden ve zihin değişikliklerini sağlamak için gerekenden çok daha kısa bir süre sürer.
3. Halkın önünde verilen cezaların, suç eğilimini artırdığı tecrübeyle sabittir. Kırbaçlanırken öz saygısını yitiren kişi, toplumda kaybetmeye değer hiçbir şeye sahip değildir. Acı ile kırbaça duyarsızlık ve kötülüğe karşı arsızlık birlikte gelir. Eski kötülüklerine muhtemelen bir de kanunları

aracılığıyla kendisine bu cezayı reva gören toplumdaki intikam alma arzusu eklenecektir. Nihayetinde bu da suçlunun topluma yönelteceği zararı, nitelik ve nicelik açısından artırmasına yol açabilecektir.

İdam sehpa, boyunduruk, kızak, kırbaç ve el arabasının (halkın önünde verilen cezanın alışıldık araçları olarak) kafes ve kazık gibi barbar çağlarla ülkelerin ve melankolinin insan zihni üzerinde aklın ve dinin nasıl da güçsüz kalabileceğinin birer işareti olarak tarihin tozlu sayfalarında yerini alacağı günün çok da uzak olmadığını ümit edebilmek istiyorum.^[7]

Modernitenin ilk günlerinde Avrupa'da Quaker'lar ya da Dostlar Derneği (Society of Friends) sevgi dini Hıristiyanlık ile kendi din kardeşlerine ya da diğer Hıristiyanlara verilen zalimane fiziksel cezalar arasındaki çelişkiyi fark eden dikkate değer tek dini gruptu. Bu grup, utanç verici canilikler işlenip kan akıtılarak ciddi bir şekilde bastırılmış ve güçlü bir sesle protesto edilmiştir. Ne yazık ki bu grup, Avrupa'da sayıları pek fazla olmadığı için o günlerin alışıldık barbarlıkları karşısında sesini yükseltmekten başka bir şey yapamamıştır. Amerika'daysa, bir dönem için West Jersey ve Pennsylvania'daki İngiliz sömürgelerinin kaderini kontrol edebilmiştir. Burada tarihte ilk olarak, insan öldürme suçu haricinde fiziksel cezadan vazgeçen bir ceza kanunu oluşturulmuştur. Dolayısıyla, fiziksel cezanın vahşiliğine ilk başarılı ve anlamlı karşı duruşu Quaker'lara borçluyuz. Quaker'ların bu karşı duruşu, fiziksel cezanın yerini hapsedmenin almasıyla sonuçlanmıştır.

[7] Dr. Benjamin Rush, *An Inquiry into the Effects of Public Punishments upon Criminals and upon Society*, Philadelphia, 1787.

CEZALANDIRMANIN EVRİMİNİN ÖNEMLİ AŞAMALARI

Tarih	Cezalandırma evrimi aşaması	Önemli etki ya da olay	Suçun nedenine dair teori	Kullanılan yöntem	Yöntemin amacı	Ceza hukuku okulu	Başlıca kontrol grubu
M.Ö. 5000	Kişisel ölç	Devletin başlangıcı ve kabiletinin yükselişi	Suçun nedenleri incelenmekteydi ancak suçun ahi kişisel nedenlerden dolayı işlendiği düşünülmemekteydi	Derhal ve doğrudan bireysel tepki	Kişisel intikam ve Tanrı ya da tanrıları yatıştırmak için kefarete	Yok	Kabile liderleri
M.Ö. 2200	Grubun misillemesi	Sümer ve Hammurabi kanunları		Kişilere ve mallara tazminat ödemesi			
M.Ö. 400	Bireysel gereklilik/determinizm	Adaletin yasakoyucular ve dini liderlerce denetlenmesi	Henüz beyan edilmemiş olsa da açıkça "özgür irade"	"Göze göz" vs.			Dimi liderler, ilahi kurallar ve bunların öğretici ve üyeleri
M.S.30	Kişisel kefarete	Eflatun, Aristo ve Sophokles	Haz-acı				
1215	Engizisyon ve gözdağı/sındırma	İsa'nın ölümü ve Hıristiyanlığın yayılışı	İnsanın, Tanrı ve insana karşı Seytani ruhlar tarafından kandırılması ya da ele geçirilmesi	İşkence, dangalama, sakatlama, sürgün etme, kalabalık önünde aşağılama, para cezaları, ölüm cezası	Kefarete ahlakın düzeltilmesi		
	Değişimin şafağı	Magna Carta keyfi tutulmayı yasaklar	Feodal sistemdeki eşitsizlikle bağli olarak değişen bireysel sorumluluk		Bastırma ve sindirme	Preklasik	Feodal beyler ve Kilise ya da politik liderler
1550	Cezalandırma için hapsedmek	İspanyol engizisyonu baskıyı yükseltir		Tünellerde çalıştırma			
		İngiliz Kralı Bridwell'i "Şehir Hastanesi" olarak tayı eder ⁸		Fakirler yurdunda hapsedme			

⁸ Bridewell Hastanesi Londra'nın en korkulan hapishanesiydi. Kraliyete ait bu bina 1553'te yoksullar, aylaklar, kaçaklar, hırsızlar ve fahişeler için büyük bir çalışma kampına dönüştürüldü.

1700	Sosyal koruma ve disiplin için hapsedme	Papa XI Clement Roma'da serseri gençler için bir yurt açar	Ahlaksız birlikler, kötü alışkanlıklar, tembellik	Gezginlik	Gezginlik	Yekiller ve kent burjuvaları
1770	Teçritte hapsedme ve ayırma	Kıta'da cezaevlerinin kurulması Howard'ın İngiliz cezaevleri üzerine incelemesi Fransız hümanizm hareketi İngiltere'de Quaker etkisi	Beccaria'nın etkisi Bentham'ın özgür irade teorisinin ilanı Haz ve acı	Koruma	Klasik	
1800	Değişik sorumluluklara göre değişik cezalandırmalar	Fransız Devrimi ve orta sınıfın yükselişi Amerika'da Quaker etkisi	Kötülüğün iradi seçimi Çocukluk, akıl hastalığı,	Ceza kolonileri	Pişmanlıkla ıslah etmek	NeoKlasik
1876	Reform amacıyla hapsedme	Lombroso'nun suçluk türleri üzerine çalışmaları İslahatçılığın gelişmesi ve suçluların tasnifi	Günahkâr ve kusurlu irade fikrine dönüş	Hapsedme	İncille hapsedme Sert disiplin altında ağır işçilik	Pozitif ya da İtalyan

1913	Klinik kriminoloji	Lombroso'nun teorisinin çürütülmesi Amerikan Klinik Kriminoloji Derneği'nin kurulması	Etkenleri bütüncül olarak ele almak; fiziksel engeller, zihinsel yetersizlikler, psikopati durumlar, karakter anomallileri	Klinik kurallara göre bireysel tam ve aşırı sert tedavi Amerika'da denetimli serbestlik/şartlı tahliye sistemi	Reform	Anallik ya da bireysel	Profesyonel olarak eğitilmiş klinik uzmanları
1929	Karmaşa ve karşı çıkma	Amerikan cezaevi işyanları, 1929-1932 Politikacılar ve memurların cezaî görevler için çabaları	Coklu etkenler ve bunların birbirlerine etkisi	Kurumlarda düzeltici ve sosyal eğitimler Kamu hapishaneleri Sınıflandırma	Eğitim, düzenleme ve önleme	Coklu etkenler	
1936	Kültürel terapi	Profesyonel vaka çalışması ve düzeltici yaklaşım Suçun nedenleri, özellikle çevresel etkenler, üzerine üniversite araştırmaları	Kişisel engellemeler	Toplu terapi Rehberlik eşliğinde etkileşim New Jersey deneyi Danışmanlık Kuşak iskân birimleri	Kişisel uyumlaştırma Sosyal uyumlaştırma		
1951	Psikoterapi	Ergen ve Genç otoriteler (kamplar ve şartlı tahliyeler) Çalıştırarak eğitime Düzeltilici/egitici çalışma kurumları Teşhis klinikleri Şartlı salıverme öncesi uyumlaştırma					